

הגדה של פסח

שידה חדשה

ביאורי המצוות,
הלכותיהן
וטעמיהן, משולבים
בתוך דברי ההגדה.
ערוכים בלשון קלה
ומתוקנת במיוחד
לצעירי הצאן.

©

כל הזכויות שמורות

הערות והארות יתקבלו בברכה

050-4181801

הַכֶּם מָה הוּא אוֹמֵר:

"מָה הָעֲדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים

אֲשֶׁר צִוָּה יי אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם"

חכמים יקרים!

רבים הקשו, במה נבדלת שאלת החכם משאלת הרשע, שהנה הרשע שואל "מה העבודה הזאת לכם" ומדייקים בשאלתו "לכם" - ולא לו, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר. והלא לכאורה גם הבן החכם שואל בלשון דומה "מה העדות וכו' אשר צוה ה' אלוקינו אתכם", ומדוע אין מדייקים מלשונו - "אתכם ולא אותנו"?

יש שמבארים שההבדל נעוץ בזמן שבו החכם והרשע שואלים את שאלותיהם, בשאלת הבן החכם נאמר: - "כי ישאלך בנך מחר": החכם, קודם כל מקיים. ורק אח"כ שואל בטעמו של דבר, ומקדים "נעשה ל'נשמע", ואילו הרשע אינו מוכן לקיים, עד שיבין ויקבל תשובה על שאלותיו...

ומכאן - יש מפרשים, מדויקת היטב גם התשובה הנאמרת לבן הרשע - "בעבור זה עשה ה' לי" שזה פסוק שנאמר בפרשת תפילין, וכמו שמצינו בתפילין שקודם מניחים "של יד" ואח"כ "של ראש", כמו כן - בכל המצוות - צריכים קודם כל לעשות, ורק אח"כ להבין הבנת המוח. ולכן גם כן הקדימה התורה את שאלת החכם לשאלת הרשע - ללמדנו שקודם צריכים לעשות בתמימות...

ומה נפלאה היא התשובה הנאמרת לבן החכם "ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, שהנה, יש לבאר הלשון "ואף" אתה אמור לו כהלכות הפסח, מה פשר הלשון "ואף"?

וכידוע ששאלת החכם חצי תשובה, וכאמור, לפי שהחכם אינו שואל כדי לערער ח"ו, אלא כדי לדעת, ע"כ עונים לו "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", שאסור לטעום כלום אחר אכילת האפיקומן - כדי שתישאר הטעם של המצה בפיו, ומרומזת בזה התשובה, כהמשך לשאלתו של החכם, שדרכו הנה דרך אמת, שקודם כל עושה את המצווה ואח"כ שואל, אך צריך שטעם המצווה תישאר בפיו, כדי שיזכור לברר אח"כ את טעמיה ודקדוקיה, ולא ישכח...

עכ"פ נמצינו למדים שדרכו של החכם היא גם "נשמע" וע"כ קודם שניגש לעריכת הסדר יש לנו לשאול, מהו בעצם ליל הסדר? מדוע ולשם מה נתקן ה"סדר" וסימניו המרובים? ומה טעם קודם ה"כרפס" ל"יחץ" וה"מגיד" ל"שלחן עורך"? וכן שאר הסימנים. בעצם, עלינו להבין במה שונה החג הקדוש הזה, משאר המועדים והזמנים שבהם אדם חוזר מבית הכנסת כשהוא שש ושמח, ובבואו לביתו, מקדש על הכוס ואוכל את סעודת החג כיד ה' הטובה עליו, ובסעודתו הוא מהלל ומודה להשי"ת על רוב טובו וחסדיו.

ומדוע איפוא, כאשר אדם חוזר מבית הכנסת בליל חג הפסח יש לו "סדר" שלם לערוך, וסעודתו זו שונה בתכלית מסעודת יו"ט אחר?

ושוב, קודם שנשיב על שאלות אלו, עלינו לדעת כי אנו נוהגים כן, מפני שכך ציוונו אבותינו ואבות אבותינו, וזו היא האמונה התמימה והזכה שכל התורה המצויה בידינו היא הנתונה למשה רבינו עליו השלום. וכידוע שבזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים.

וע"כ שומה עלינו לחזור ולשנן כי "אני מאמין באמונה שלימה שזאת התורה לא תהא מוחלפת" ובמנהגים שנהגו בהם אבותינו נאחז אף אנו ובנינו ובני בנינו בעז"ה עד סוף כל הדורות. וחלילה לנו לשאול על עצם המצוות והמנהגים "מדוע הננו מקיימים מנהג פלוני"? שכן זו היא שאלתו של הבן הרשע.

מכל מקום שואלים אנו את שאלת הבן החכם "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צווה ה' אלוקינו אתכם?" היינו, שרצונו של הבן החכם לקיים את כל מצוות ה' וע"כ רוצה הוא לידע עוד ועוד, ולכן "אף אתה אמור לו כהלכות הפסח", נטעם טיפה מן הים הגדול של הלכות ומנהגי לילה קדוש זה, בבחינת "תן לחכם ויחכם עוד".

ילדים יקרים! אשרינו מה טוב חלקנו, להיות מיושבי בית המדרש, מה נעים גורלנו, ומה יפה ירושתנו, שזכינו ללמוד על טעמי ופרטי הלכות הלילה המרובים. ובלילה גדול זה בו זוכה עם ישראל להתעטר בעטרות רבות, ומתמלאים במצוות כרימון, במצוות דאורייתא ודרבנן, ותקנות חז"ל לפרטיהן וקדוקיהן, נוכל להבין מעט, כטיפה מן הים הגדול של המצוות, והמנהגים המרובים שנאמרו בלילה גדול זה, ויה"ר שנזכה בעז"ה ל"לילה כיום יאיר".

אשא עיני אל ההרים בתפילה ובקשה, שלא יצא ח"ו מכשול תחת ידינו, ולא ניכשל בדבר הלכה, ונזכה לשפע הארה העליונה המתגלית בזה הלילה אשר הוא בחי' ראש השנה לאמונה, לזכות להיות מהיושבים קמי מלכא עם הצדיקים היושבים ונהנים מזיו השכינה, ויהי חלקנו עמהם.

בעזה"י ערבי פסחים תשע"ח

ישראל אייכלר

המצוות שאותם זוכים אנו לקיים בלילה הזה:

שתי מצוות מן התורה:

א. מצוות סיפור יציאת מצרים.

שנאמר: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. (שמות יג) ודרשו חז"ל ש"ביום ההוא", זה בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך.

ב. מצוות אכילת מצה.

שנאמר: בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב תאכלו מצות (שמות יב)

שתי מצוות מדרבנן:

א. מצות שתיית ארבע כוסות של יין

תיקנו חז"ל שהכל חייבים בשתיית ארבע כוסות של יין. ונאמרו בעניין זה כמה טעמים: (א) כנגד ארבע לשונות של גאולה הכתובים בתורה בתחילת פרשת וארא... "לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים וגו'." (שמות ו) (ב) כנגד ארבע פעמים כוס שנזכרו אצל פרעה בפרשת שר המשקים, לפי שהן היו סיבה לגאולת מצרים וגם חז"ל דרשו פרשה זו: והנה גפן לפני, אלו ישראל, וכן הוא אומר: גפן ממצרים תסיע, הרי שנרמזה בפרשה זו גאולתם של ישראל; (ג) כנגד ארבע מלכויות שנשתעבדו ישראל להן: כשדים, מדי, יון ואדום, ונרמז בכתובים להשקותם ארבע כוסות; (ד) כנגד ארבע כוסות של פורענות שעתיד הקב"ה להשקות לאומות העולם, שכנגדם עתיד הקב"ה להשקות לישראל ארבע כוסות של נחמה. ויש בארבע הכוסות סימן לחירות. (ירושלמי פסחים פ"ה ה"א, מאירי לפני משה שם)

ב. מצוות אכילת מרור.

בזמן הבית היו חייבים מן התורה לאכול מרור. שנאמר: על מצות ומרורים יאכלוהו (שמות יב) ובזמן הזה: תקנו חז"ל לאכול מרור, וטעם המצווה היא זכר ל"וימררו את חייהם בעבודה קשה (שמות א)

חוץ מארבע מצוות אלו, ומצוות הקידוש הנהגת בכל שבת וחג יש עוד תקנות ומנהגים שתוקנו מימי חז"ל, חלקם שינויים שיביאו את הילדים להקשות, (כגון טיבול הכרפס) וחלקם נתקנו כדי לעשות זכר לזמן שבית המקדש היה קיים. (כגון "כורך")

עוד דיני ומנהגי הלילה

הסיבה

תקנו חז"ל שכאשר אוכל או שותה בלילה זה יסב על שמאלו שכן הוא דרך המלכים שאוכלים בהסיבה, ובלילה זה כל ישראל נוהגים מנהג שררה וחרות כבני מלכים. אימתי צריכים הסיבה, בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבע כוסות. ושאר אכילות ושתייתו אם היסב ה"ז משובח, ואם לאו אינו צריך מסבים על צד שמאל, לפי שההטיה לצד ימין סכנה יש בה, שמא יקדים קנה לוושט, ועוד, שאין זה דרך חירות להסב על ימינו, כיון שבימינו הוא אוכל. בן אצל אביו מיסב כי אביו מוחל על כבודו, אבל תלמיד אצל רבו לא יסב משום "מורא רבך כמורא שמים".. נשים, יש שנהגו שיסבו ויש שנהגו שלא יסבו. חכמים סמכו מצוה זו על הכתוב "ויסב אלוקים את העם" (שמות יד) מכאן אמרו רבותינו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב שכך עשה להם הקב"ה.

הקערה ושלוש המצות

נותנים בקערה בליל הסדר שלש מצות וקוראים להן משום היכר: כהן, לוי, ישראל. שתי מצות כבכל סעודת שבת וחג ללחם משנה, והמצה השלישית כדי לחצותה ולקיים בה "לחם עוני", ודרכו של עני בפרוסה, על הקערה נותנים שתי תבשילין זרוע זכר לקרבן פסח. וביצה זכר לקרבן חגיגה. מרור לקיום המצוה. חרוסת לטבל את המרור. כרפס לטיבול ראשון. וחזרת (מרור) לכורך.

בגד לבן קיטל

נהגו ללבוש בגד לבן חלק קיטל.

יש אומרים טעם למנהג זה, כדי להראות דרך חירות. (ט"ז) ו"א שהקיטל הוא מעין לבושו של הכהן הגדול בשעה שנכנס לפני ולפנים, ואף בלילה הזה כל איש ישראל העושה סדר עבודה המקודש הזה, הוא ככהן גדול בשעת העבודה (הגדת דברי נגידים) ויש שאמרו להיפך, לפי שבגד לבן הוא לבוש מתים ולפיכך לובשים אותו כדי להזכיר יום המיתה, לבל יתגאה ליבו בראותו את כל הפאר וההדר. (ט"ז) ויש שנתנו טעם להזכיר את חורבן בית המקדש שהיה בתשעה באב, שחל תמיד ביום שחל בו ראשון של פסח.

חלוקת קליות ואגוזים

מצוה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים בליל הסדר והטעם, כדי שהתינוקות לא ירדמו טעם נוסף: כדי שהתינוקות יראו שינוי ושאלו ועל ידי זה יתעוררו לשים לב לכל השינויים ומנהגי הלילה ושאלו "מה נשתנה" (פסחים ק"ט. ופר"ח תע"ג ו).

הסדר של "ליל הסדר"

קדש. ראשית כל קידוש היום, כיון שללא הקידוש אין יכולים לקיים את מצוות האכילה והשתייה, וזו היא גם כוס ראשונה מארבע כוסות.

ורחץ, כרפס כדי להתמיה את התינוקות, תקנו חז"ל לאכול מין ירק קודם הסעודה, שהוא דבר משונה לאכול ירק קודם הסעודה, וע"כ אוכלים עתה כרפס. במי מלח, וכדי שלא יטמא הכרפס ע"י הידיים, תיקנו ליטול ידיים קודם אכילת הכרפס

יחץ כיון שהמצה נקראת "לחם עוני" ומאי "לחם עוני"? כיון שדרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה וחוצים את המצה קודם אמירת ההגדה. כיון שיש טעם נוסף בגמ': לחם שעונין עליו דברים הרבה, היינו סדר ההגדה, ואנו יוצאים ידי שני הטעמים.

מגיד מצוות סיפור יציאת מצרים מן התורה היא עיקרו של הלילה, "והגדת לבנך ביום ההוא" בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, ע"כ אנו אומרים את ההגדה קודם הסעודה, כאשר המצה והמרור עדיין מונחים לפנינו.

רחצה, מוציא, מצה. עתה, אחר גמר ההגדה חייבים אנו לקיים את המצווה שנצטוונו מן התורה מצוות אכילת כזית מצה. וקודם לכן, נוטלים ידיים ומברכין "המוציא לחם מן הארץ" כבכל יום.

מרור. אחר מצות אכילת מצה שהיא מן התורה מקיימים מצוות אכילת מרור שהיא מדרבנן.

כורך. כיון שלדעת הלל צריכים לאכול את הפסח, המצה והמרור יחד. ע"כ אנו חוזרים ואוכלים עתה מצה ומרור יחד כמנהגו של הלל.

שלחן עורך צפון. סיבת אכילת אפיקומן הוא זכר לכך שבזמן הבית היו אוכלים את הפסח בסוף הסעודה, שכן הפסח נאכל על השובע, ולכן אחר הסעודה אנו אוכלין אפיקומן.

ברך, הלל, נרצה. אחר הסעודה, מברכין ברהמ"ז, ואח"כ גומרים את ההלל, כדי שנאמר שירה וברכה גם על כוס רביעי. והעושה כסדר הזה, הרי הוא חביב ומרוצה לפני השי"ת.

קִדְשׁ

מקדשים על כוס יין ושותים רוב הכוס בהסיבה

טעם הדבר: המצווה הראשונה בליל הסדר קידוש היום, כיון שללא הקידוש אין יכולים לקיים את מצוות האכילה והשתייה, כוס זו הנה ראשונה מארבע כוסות. וע"כ שותים כוס זו בהסיבה.

הנני מוכן ומזומן לקיים מצוות קידוש ומצוות כוס ראשון של ארבע כוסות. לשם יחוד קודשא בריהוה הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל, ויהי נעם יי אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

כשחל בשבת מתחילים כאן:

יום הששי ויכלו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה. ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות.

כשחל בחול מתחילים כאן:

סְבָרֵי מְרֻנָּן

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הנפן.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו. ותתן לנו, יי אלהינו, באהבה (שבתות למנוחה ו) מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום (השבת הזה ואת יום) חג המצות הזה, זמן חרותנו (באהבה) מקרא קדש זכר ליציאת מצרים, פי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים (ושבת) ומועדי קדשך (באהבה וברצון) בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה יי מקדש

(השבת ו) ישראל והזמנים.

כשחל יר"ט במוצאי שבת אומרים זה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא מאורי האש:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש לחול, בין אור לחשך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה, בין קדשת שבת לקדשת יום טוב הבדלת, ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת, הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדשתך, ברוך אתה יי המבדיל בין קדש לקדש.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

וּנְטִילַת יָדַיִם

נוטלים ידיים ואין מברכים על נטילת ידיים.

טעם הדבר: כדי להתמיה את התינוקות, תקנו חז"ל לאכול מין ירק קודם הסעודה, היות שזה דבר משונה לאכול ירק קודם הסעודה, ע"כ אוכלים עתה כרפס (פסחים ק"ד:): ומטבילין אותו במי מלח (או בחומץ). (ובספר המנהגים כתב הדטעם משום שכהני מצרים היו אסורים באכילת מלח, ולכן אנו טובלים את הכרפס במי מלח לרמוז שאין אנו משועבדים יותר לחוקי מצרים.)

כדי שלא יטמא הכרפס ע"י הידיים, תיקנו חז"ל ליטול ידיים קודם אכילת הכרפס. ואע"פ שבכל השנה אין מקפידים על נטילה לטיבול ירק, מ"מ בליל הסדר נוטלים כדי שישאלו התינוקות. (חיי אדם כלל ק"ל סק"ה) וטעם נוסף: כיון שבלילה זה עושים כמה דברים זכר לפסח שהיה בזמן המקדש, וכיון שבימים שהיו אוכלים בטהרה נטלו ידיים לדבר שטיבולו במשקה, לכן אף אנו מנהג אבותינו בידינו ועושים את כל הסדר כפי שנהגו אבותינו בדורות הראשונים (הנצי"ב בהקדמתו להגדה). הנטילה והניגוב יהיו ככל דיני הנטילה המבוארים בהלכות נטילת ידיים, ומ"מ אם שח, אין צריך ליטול ידיו שנית.

כַּרְפָּס

לוקחים כרפס פחות מכזית וטובלים במי מלח, ומברכים

בפ"א, ומכוונים לפטור גם את המרור.

טעם הדבר: מכיוון שיש ספק האם צריך לברך בורא פרי האדמה על המרור [צדדי הספק: מכיוון שחייבים להביא את המרור אחר המצה. האם זה נחשב חלק מהסעודה וא"צ לברך עליו ברכת הנהנין או שמכיוון שאוכלים אותו לשם מצווה ולא כדי ללפת את הפת, ע"כ אינו נחשב חלק מהסעודה וצריך לברך

עליו], לכן בכדי לצאת מהספק פוטרים את המרור בברכת הכרפס. יש לאכול כרפס פחות מכזית שכן אם יאכל כזית כרפס יתחייב בברכה אחרונה על הכרפס ואז שוב יכנס לספק האם לברך ברכה ראשונה על המרור. ומ"מ אם אכל כזית, לא יברך אחריו.
מעיקר הדין, כל הירקות כשרים לטיבול זה, חוץ ממיני הירקות הכשרים למרור. (ואם אין לו ירק אחר מותר)

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה.

**יבצע את המצה האמצעית לשטים, את החלק הגדול יטמין
לאפיקומן, ואת החלק הקטן מחזיר לקערה.**

טעם הדבר: הטעם שבוצעין את המצה הוא משום שהמצה נקראת "לחם עוני" ואמרינן בגמרא: מאי "לחם עוני"? מה עני דרכו בפרוסה, אף כאן בפרוסה וע"כ חוצים את המצה כדי לקיים את מצוות אכילת מצה בפרוסה.
והטעם שבוצעין קודם ההגדה הוא כדי שיאמר את ההגדה על מצה פרוסה משום דאמרינן בגמרא שם עוד טעם "מאי לחם עוני"? לחם שעונין עליו דברים הרבה, והיינו סדר ההגדה. ואנו עושים את שני הטעמים.
הטעם שבוצעין את המצה האמצעית הוא, משום ש"אין מעבירין על המצוות". ולכן מצה ראשונה לברכת "המוציא" המצה השניה לברכת "על אכילת מצה" בפרוסה. ומצה שלישית לכורך.

כורכים את האפיקומן במפה זכר ל"משארותם צרורות בשמלותם". ועוד, כדי שישאלו התינוקות מדוע מטמינים המצה קודם הסעודה. ועוד טעם כדי שלא יאכלנו בשוגג ולא תהיה לו מצה לאפיקומן. נהגו שהקטנים חוטפים את האפיקומן כדי שעי"כ יהיו נעורים משנתם ויספרו ביציאת מצרים, וכ' המאירי דזה נלמד מדברי הגמרא "חוטפין מצות בלילי פסחים בשביל תינוקות שלא ישנו".

מגיד

אומרים את ההגדה

לשון הרמב"ם; מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן וכו', וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו, הרי זה משובח.

טעם הדבר: הטעם שאומרים את ההגדה קודם הסעודה, כיון שמצות סיפור יצ"מ הוא בשעה שהמצה והמרור עדיין מונחים לפנינו. ועוד טעם, משום שצריכים לצאת ידי חובת אכילת מצה במצה שעונין עליה דברים הרבה היינו סיפור יציאת מצרים, כמבואר לעיל.

אף שמצות עשה של סיפור יצ"מ נוהגת בכל השנה, מכל מקום יש כמה חילוקים בדבר: א' בלילה זה עיקר המצווה היא לספר לבנו. ב' בלילה זה חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ולא כסיפור דברים בעלמא. ג' בליל הסדר חייב לספר בדרך שאלה ותשובה.

אין מברכין על מצווה זו כיון שבברכת הקידוש כבר אמר "זכר ליציאת מצרים" וכן בברכות קריאת שמע הזכיר עניין יצ"מ, וכבר יצא ידי חובתו בזה. וכן משום שהיא מצווה שאין לה קצבה, ועוד, משום שהיא עצמה ברכה ואין לברך על ברכה, וכמו שאין מברכין על מצוות ברכת המזון.

נוסח ההגדה מיוסד מהמשנה, מהגמרא, מכליתא וירושלמי. הסדר נתקן ע"י אנשי כנה"ג, והנוסח שבידינו הוא נוסח רבינו עמרם גאון.

יש אומרים קודם ההגדה מאמר הזהר (ח"ב מ:)

תרגום בלשון הקדש: מצוה אחר זו לספר בשבח יציאת מצרים, שהיא חובה על בן אדם לספר בשבח זה לעולמים. כך העמדנו, כל אדם המספר ביציאת מצרים ושמח באותו סיפור בשמחה, עתיד הוא לשמוח עם השכינה בעולם הבא שהיא השמחה העולה על כל, שהרי הוא אדם ששמח באדונו.

והקדוש ברוך הוא שמח באותו סיפור. באותה שעה מקבץ הקדוש ברוך הוא את כל הפמליא שלו, ואומר להם לכו ושמעו את סיפור השבח שלי שמספרים בני ושמחים בגאלתי. אז מתכנסים כולם ובאים ומתחברים עם בני ישראל ושומעים את סיפור השבח ששמחים בשמחת גאולת אדונם. ואז באים ומודים להקדוש ברוך הוא על כל אותם נסים וגבורות, ומודים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ ששמחים בשמחת הגאולה של אדונם.

ואז נתוסף לו כח וגבורה למעלה, וישראל באותו ספור נותנים כח לאדונם, כמו מלך שנוסף לו כח וגבורה בעת שמשבחים גבורתו ומודים לו, וכולם יראים מפניו, וכבודו מתעלה על כולם. ומשום כך יש לשבח ולספר בספור זה כמו שלמדנו.

וכעין זה חובה היא על בן אדם לספר תמיד לפני הקדוש ברוך הוא ולפרסם הנס בכל אותם נסים שעשה. ואם תאמר, למה זה חובה, והלא הקדוש ברוך הוא יודע הכל, כל מה שהיה ושיהיה לאחר מכן, ולמה פרסום זה לפניו על כל מה שהוא עשה והוא יודע. אלא ודאי צריך אדם לפרסם את הנס ולספר לפניו בכל מה שהוא עשה, משום שאותם דיבורים עולים, וכל הפמליא של מעלה מתכנסים ורואים אותם, ומודים כולם לקדוש ברוך הוא, ומתעלה כבודו עליהם למעלה ולמטה.

פקודא בתר דא לספר בשבחה דיציאת מצרים דאיהו חיובא על בר נש לאשתעי שבחה לעלמין, הכי אוקימנא כל בר נש דאשתעי ביציאת מצרים ובההוא ספור תדי בהרה ומין איהו למחדי בשכינתא לעלמא דאתי דהוא תרו מכלא, דהאי איהו בר נש דתדי במריה.

וקודשא בריך הוא תדי בההוא ספור. ביה שעתא כניש קודשא בריך הוא לכל פמליא דליה ואמר לון זילו ושמעו ספורא דשבחה דילי דקא משתעו בני ותראן בפורקני, כדון בלהו מתכנשין ואתון ומתחברין בהרהו דישראל ושמעו ספורא דשבחה דקא תראן בהרהו דפורקנא דמריהון כדון אתון ואודן ליה לקודשא בריך הוא על כל אינון נסין וגבורין ואודאן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא דתראן בהרהו דפורקנא דמאריהון.

כדון אתוסף ליה חילא וגבורתא לעילא, וישראל בההוא ספורא יהבי חילא למאריהון כמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחיין גבורתיה ואודן ליה ובלהו דחלין מקמיה ואסתלק יקריה על בלהו, ובגין כד אית לשבחה ולאשתעי בספור דא כמה דאתמר.

כגונא דא חובה איהו על בר נש לאשתעי תדיר קמי קודשא בריך הוא ולפרסומי ניסא בכל אינון ניסין דעבד, ואי תימא אמאי איהו חובתא והא קודשא בריך הוא ידע בלא, כל מה דהוה ויהווי לבתר דנא, אמאי פרסומא דא קמיה על מה דאיהו עבד ואיהו ידע, אלא ודאי אצטרך בר נש לפרסומי ניסא ולאשתעי קמיה בכל מה דאיהו עבד, בגין דאינון מלין סלקין וכל פמליא דלעילא מתכנשין וחקאן לון ואודאן בלהו לקודשא בריך הוא ואסתלק יקריה עליהו עילא ותתא

יגלה המצות ויגביה את הקערה ויאמר:

טעם הדבר: "הא לחמא עניא", עפ"י פשוטו, אמירה זו באה להשיב מדוע פרסנו את המצה, משום שהיא לחם עוני.

הָא לַחְמָא עֲנִיא

דִּי אֶכְלוּ אֲבֹהֵתְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם.

כָּל דְּכַפִּינְי יִיתִי וַיִּכּוֹל,

כָּל דְּצָרִיךְ יִיתִי וַיִּפְסַח.

הַשְּׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל:

הַשְּׁתָּא עֲבָדִי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין.

ביאור בלשון הקדש:

זה לחם עוני, שאכלו אבותינו בארץ מצרים.

כל מי שרעב יבוא ויאכל.

כל מי שצריך (את צרכי החג) יבא ויעשה עמנו פסח.

השנה אנו כאן (בגלות), – לשנה הבאה בארץ ישראל.

השנה אנו עבדים לשנה הבאה – בני חורין.

השתא עבדי – השנה אנו עושים את המצוות בצחי' עבדים – מבלי התגלות האור האלוקי. לשנה הבאה – בני חורין, נקיים את המצוות מאהבה בצחי' בניס. (תפארת שלמה)

מוזגים כוס שני וכאן הבן שואל:

טעם הדבר: מאחר שרואה דבר משונה, שהרי אין רגילות לשתות קודם הסעודה ע"כ מתעורר לשאול כל שאר הקושיות.

מה נשתנה
הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת
שֶׁבָּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֵמֶץ וּמֶצֶה,

הַלֵּילָה הַזֶּה כּוֹלוּ מֶצֶה.

שֶׁבָּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת,

הַלֵּילָה הַזֶּה (כּוֹלוּ) מְרוֹר.

שֶׁבָּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבְּלִין אֶפְלוּ פֶּעַם אַחַת,

הַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פֶּעַמִּים.

שֶׁבָּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסַבֵּין,

הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלָנוּ מְסַבֵּין.

טעם הדבר: הנה הבן שאל ארבע קושיות על ארבעה עניינים המשונים בעיניו. א. מדוע אוכלים מצה? ב. מדוע אוכלים מרור? (ואף שעדיין לא אכלו מצה ומרור, מ"מ הוא שואל, היות והוא רואה את זה על השלחן). ג. מדוע אוכלים כרפס קודם הסעודה? (הלשון "מטבילין" הוא לאו דוקא, אלא משום שבזמן המשנה כל מאכלם היה ע"י טיבול, ע"כ כל אכילה שאינה פת, נקראה

בפיהם "טיבול", ואין שאלת הבן על הטיבול דוקא) ו"שתי פעמים" היינו בשתי הזדמנויות, קודם הסעודה ובתוך הסעודה. . ד. מדוע אוכלים בהסיבה?. והתשובה לשאלות אלו האב מתחיל ומקדים את סיפור יציאת מצרים ואת חובתנו לספר, ובסוף ההגדה יאמר את התשובות: לשאלה א' מצה זו שאנו אוכלין וכו'. לשאלה ב' מרור זה שאנו אוכלין וכו'. לשאלה ג' אין תשובה, מאחר וכל עניין הכרפס הוא כדי שישאלו התינוקות. לשאלה ד' בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. ולכן אנו יושבים בהסיבה.

וי"א שתשובות מפורטות אלו הם רק לבן הרשע, אבל החכם משיב נפשו במה ששומע סיפור יצ"מ, ושוב אינו שואל כלום.

אומר עבדים היינו וכו',

טעם הדבר: שנינו במשנה: מתחיל בגנות ומסיים בשבח. והגמרא מבארת מאי מתחיל בגנות ? לרב: "מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו". ולשמואל: "עבדים היינו. ולמעשה נוהגים כשתי השיטות. והטעם שמתחיל בגנות הוא משום שע"כ השבח גדול יותר.

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וַיּוֹצִיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָה. וְאֵלֹהֵינוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, הָרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מִשְׁעֶבְדִּים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם. וְאִפְלוּ בָלְנוּ חֲכָמִים, בָּלְנוּ נְבוֹנִים, בָּלְנוּ זְקֵנִים, בָּלְנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה - מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיציאת מצרים וְכָל הַמְרָבָה לְסַפֵּר בִּיציאת מצרים, הָרִי זֶה מִשְׁבַּח.

גם מי שהוא חכם ונבון כהתנאים הקדושים, מצוה עליו לספר ביציאת מצרים.

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי מֶרְפֹּן, שָׁהִיו מְסַבִּין בְּבֵנֵי בְּרַק, וְהָיוּ
מְסַפְּרִים בִּיציאת מצרים כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה. עַד שֶׁבָּאוּ
תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע
שֶׁל שַׁחֲרִית.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרֵי אֲנִי כֶּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה
וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאמַר יְציאת מצרים בְּלֵילוֹת, עַד שֶׁדָּרְשָׁה
בֶּן זֹמְאָ, שֶׁנֶּאמַר:

"לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ":

"יְמֵי חַיֶּיךָ" – הַיָּמִים,

"כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" – הַלֵּילוֹת.

וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:

"יְמֵי חַיֶּיךָ" – הָעוֹלָם הַזֶּה.

"כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" – לְהַבִּיא לְיָמוֹת הַמְּשִׁיחַ.

¹⁹ "א שפיסקא זו היא מעין ברכה על סיפור יצי"מ.

בְּרוּךְ הַמְּקוֹם, בְּרוּךְ הוּא,

בְּרוּךְ שֶׁנֶּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.

בתורה נכתב ארבעה פעמים מצוות סיפור יציאת מצרים:

בנגד ארבעה פנים דברה תורה:

אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם,
ואחד שאינו יודע לשאול.

חכם

מה הוא אומר:

"מה העדות והחקים והמשפטים אשר עוה יי אלהינו אתכם"
ואף אתה אומר לו בהלכות הפסח:
אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

רשע

מה הוא אומר: "מה העבדה הזאת לכם"

לכם ולא לו, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר.
ואף אתה הקהה את שניו ואמר לו:
"בעבור זה עשה יי לי בציאתי ממצרים",
לי ולא לו. אלו היה שם, לא היה נגאל.

תם

מה הוא אומר:

"מה זאת"

ואמרת אליו:

"בתוק יד הוציאנו יי ממצרים מבית עבדים."

וְשִׂאֵינוּ יוֹדֵעַ לְשֵׂאוֹל

את פתח לו, שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים".

דרשת חז"ל מהפסוק הנאמר:

יכול מראש חדש, תלמוד לומר "ביום ההוא", אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר "בעבור זה" – בעבור זה לא אמרתי, אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך.

"מתחיל בגנות" לשיטת רב:

מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועבשיו קרבנו המקום לעבודתו, שנאמר: "ויאמר יהושע אל כל העם: פה אומר יי אלהי ישראל: בעבר הנחר ישבו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי נחור, ויעבדו אלהים אחרים. ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנחר ואולף אותו בכל ארץ כנען, וארבה את זרעו, ואתן לו את יצחק, ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו, ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו, ויעקב ובניו ירדו מצרים

ברוך שומר הבטחתו לישראל, ברוך הוא. שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ לעשות, כמה שאמר לאברהם אבינו בבטח בין הבתרים, שנאמר: "ויאמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אתם

אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי,
וְאַחֲרַי בֶּן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל”.

מכסה את המצות ומגביה את הכוס:

טעם הדבר: כשאומרים והיא שעמדה מגביהין את הכוס, כיון שזה מעין שירה, ושירה נאמרת על היין ורמז ל”כוס ישועות אשא”. מכסים את המצות, כדי שלא תראה הפת בשתה.

וְהִיא שֶׁעָמְדָה

לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ, שְׁלֹא אַחַד בְּלִבָּד עָמַד עָלֵינוּ
לְכַלּוֹתֵנוּ, אֶלָּא שְׁבִכָּל דוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ
לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילֵנוּ מִיָּדָם.

מניח את הכוס וחוזר ומגלה את המצות:

צֵא וּלְמַד, מַה בִּקֵּשׁ לָבֶן הָאֲרָמִי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ
שֶׁפָּרְעָה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזִּכְרִים, וְלָבֶן בִּקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל,
שֶׁנֶּאֱמַר:

מה ענין וירד מצרימה אל כל ארמי אוֹבֵד אֲבִי, וי”ל כי כל הגרמא לירידת מצרים היתה ע”י שקנאו האחים ביוסף, ומי גרס להם שיקנאו, לָבֶן. שאילו לא היה מחליף את רחל בלואה היה יעקב נושא בתחילה את רחל והיה יוסף הזכור ולא היו מקנאים בו כי לו משפט הזכורה.

(חוקת הפסח בשם מהר”י זי רב)

"אָרְמֵי אֲבֹד אָבִי, וַיֵּרֶד מִצְרַיִם, וַיִּגַּר שָׁם בְּמִתֵּי מִעֵט, וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גְדוֹל עֲצוּם וָרֹב".

"וַיֵּרֶד מִצְרַיִם" אָנוּס עַל פִּי הַדְּבָר.

"וַיִּגַּר שָׁם" מִלְּמַד שְׁלֹא יֵרֵד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ

בְּמִצְרַיִם אֲלֵא לְגוֹר שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמְרוּ אֵל

פְּרַעֲה לְגוֹר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, כִּי אֵין מִרְעָה לְעֹאֵן

אֲשֶׁר לְעַבְדֶּיךָ, כִּי כָבֵד הָרַעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן,

וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עַבְדֶּיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן".

"בְּמִתֵּי מִעֵט" בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ

מִצְרַיִם, וְעַתָּה שְׁמֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּפֹכְבֵי

הַשָּׁמַיִם לְרֹב".

"וַיְהִי שָׁם לְגוֹי" מִלְּמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִצְעִינִים שָׁם.

"גְּדוֹל עֲצוּם" בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ

וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד בְּמֵאֵד וַתִּטַּל אֶתְּהָא אֶרֶץ

אוֹתָם".

"וָרֹב" בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "רַבְבָּה כְּעֲמַח הַשָּׂדֶה נִתְתִּיד,

וַתְּרַבֵּי וַתִּגְדְּלֵי, וַתִּבְאֵי בְּעַדֵי עַדִּיּוּם, שְׂדֵים

נִכְנוּ וַשְׁעָרַי עֲמַח וְאֶת עָרִם וְעָרֵיהֶן. וְאֶעֱבֹר

עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ, וְאֶמַר לְךָ

בְּדַמֶּיךָ חַיִּי, וְאֶמַר לְךָ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי".

"וַיִּרְעוּ אוֹתָנוּ הַמִּצְרִים, וַיַּעֲנוּנוּ, וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ
עֲבוֹדָה קָשָׁה".

"וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים" בָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן
יִרְבֶּה, וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה
וְנוֹסְף גַּם הוּא עַל שׁוֹנְאֵינוּ, וְנִגְלַחַם
בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ".

"וַיַּעֲנוּנוּ" בָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשִׂמוּ עָלָיו שְׂרֵי
מַסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם, וַיִּבֶן
עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעֹה, אֵת פְּתוֹם
וְאֵת רַעְמָסִס".

"וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוֹדָה קָשָׁה" בָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעֲבֲדוּ מִצְרַיִם אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרָדִי".

וירעו אותנו המצרים וגו'. המצרים הכניסו בנו רע. ועוד זאת – ויתנו
עלינו עבודה קשה. שעבודת השי"ת נעשתה קשה עלינו ע"פ פיתויים
שונים. פעם אומרים לנו בחומר, הגך שקוע כ"כ בחומריות ואיך אתה
שייך לעבודת ה', ואם מתגברים ע"ז, אומרים לנו: בלבנים, הכל לבן
אלכך, בסדר גמור.

(תורת אבות – הר"מ מקוברין)

"וּנְצַעַק אֵל יי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע יי אֶת קוֹלֵנוּ, וַיֵּרָא אֶת עֲנִיֵנוּ, וְאֶת עֲמֻלֵנוּ וְאֶת לְחֵצֵנוּ".

"וּנְצַעַק אֵל יי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ" כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּיּוֹת הָהֵם, וַיָּמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעֻקוּ, וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה".

"וַיִּשְׁמַע יי אֶת קוֹלֵנוּ" כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ, אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב".

"וַיֵּרָא אֶת עֲנִיֵנוּ" זוֹ פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ , כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים".

"וְאֶת עֲמֻלֵנוּ" אֵלּוּ הַבָּנִים, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיֵּאָרָה תִּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל הַבַּת תִּחְיוּן".

"וְאֶת לְחֵצֵנוּ" זוֹ הַדָּחַק , כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלְחֵץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לְחֵצִים אוֹתָם".

"ויוציאנו יי ממצרים, ביד חזקה ובזרוע נטויה, ובמרא גדול ובאֹתות ובמוֹפְתִים".

"ויוציאנו יי ממצרים"

לא על ידי מלאך,

ולא על ידי שָׂרָף,

ולא על ידי שְׁלִיחַ,

אַלּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹבוֹדוֹ וּבְעֲצוֹמוֹ,

שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה

הַזֹּה, וְהַפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם

אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֵנִי יי".

"וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֹּה" –

אֵנִי וְלֹא מְלָאךְ,

"וְהַפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" –

אֵנִי וְלֹא שָׂרָף,

"וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים" –

אֵנִי הוּא וְלֹא הַשְּׁלִיחַ,

"אֵנִי יי" –

אֵנִי הוּא וְלֹא אַחֵר.

זו הַדְּבָר, בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה יָד יי

הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה: בְּסוֹסִים

בְּחֲמֹרִים, בְּגִמְלִים, בְּבָקָר וּבַעֲזָאֵן,

דָּבָר כָּבֵד מְאֹד".

"בִּיד חֲזָקָה"

זו התקרב, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחָרְבוּ שְׁלוֹפָה
בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם".

"וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָה"

זו גלוי שְׂכִינָה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ
הַנֶּסֶחַ אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי מִקְרֵב
גוֹי, בְּמִסּוֹת בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים,
וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה, וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָה
וּבְמוֹרָאִים גְּדוֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם
יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ"

"וּבְמוֹרָא גְּדוֹל"

זֶה הַמַּטָּה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת הַמַּטָּה
חֲזָה תִקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֵת
הָאוֹתוֹת"

"וּבְאוֹתוֹת"

זֶה הַדָּם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַתִּי מוֹפְתִים
בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ* דָּם וְאֵשׁ וְתַמְרוֹת עֶשְׂוֹן"

"וּבְמוֹפְתִים"

*כשאומר "דם ואש ותמרות עשן" וכן כשאומר
את עשרת המכות ודצ"ך עד"ש באח"ב, יטיף
מן הכוס לכל מלה ומלה:

טעם הדבר: נוהגים להטיף מעט מן הכוס כשאומרים דם ואש ותמרות עשן,
וכן בכל אחת מעשרת המכות, וכן כשאומר דצ"ך עד"ש באח"ב, כדי להראות
שמכל אלו יצילנו הש"ת, ויתנם על ראש שונאינו. אח"כ יחזור וימלא את
הכוס, כדי לברך על כוס שלמה.

פירוש אחר לפסוק הנאמר לעיל "ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה" וגו':

דָּבָר אַחֵר:

בְּיַד חֲזָקָה - שְׁתִּים, וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה - שְׁתִּים,

וּבְמִזְרָא גָדוֹל - שְׁתִּים, וּבְאֹתוֹת - שְׁתִּים,

וּבְמוֹפְתִים - שְׁתִּים.

אלו עֶשֶׂר מִכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם,
וְאֵלֵינוּ:

דָּם, אֶפְרַיִם, כְּנִים,

עָרוֹב, דָּבָר, שְׁחִין,

בָּרָד, אֶרְבֶּה, חֶשֶׁד,

מִכּוֹת בְּכּוֹרוֹת.

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִמְנִים:

דַּע"ד עַד"ש בַּאֲחַב

רבי יוסי הגלילי אומר: מנין אתה אומר: שלקו המצרים במצרים עשר מכות, ועל הים לקו חמשים מכות, במצרים מה הוא אומר: "ויאמרו התרוממים אל פרעה אצבע אלהים היא". ועל הים מה הוא אומר: "וירא ישראל את ה' ה' הגדולה אשר עשה יי במצרים, ויראו העם את יי, ויאמינו ביי ובמשה עבדו".

כמה לקו באצבע – עשר מכות. אומר מעתה: במצרים לקו עשר מכות, ועל הים לקו חמשים מכות.

רבי אליעזר אומר: מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים, היתה של ארבע מכות, שנאמר: "ישלח בם חרון אפו, עברה, וזעם, וצרה, משלחת מלאכי רעים". עברה – אחת, וזעם – שתיים, וצרה – שלש, משלחת מלאכי רעים – ארבע.

אמר מעתה: במצרים לקו ארבעים מכות, ועל הים לקו מאתיים מכות.

רבי עקיבא אומר: מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של חמש מכות שנאמר: "ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים".

חרון אפו – אחת, עברה – שתיים, וזעם – שלש, וצרה – ארבע, משלחת מלאכי רעים – חמש.

אמר מעתה: במצרים לקו חמשים מכות, ועל הים לקו חמשים ומאתים מכות.

עד כאן ביאר את הפסוק "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך... ועבדום ועינו אותם ... וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנוכי. ומכאן ואילך יבאר מהו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".

בַּמָּה מַעֲלֹת טוֹבוֹת לְמָקוֹם עָלֵינוּ:

- דַּיִינוּ אֱלוֹ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, וְלֹא עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם, וְלֹא הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם, וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחַרְבָּה,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחַרְבָּה, וְלֹא שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ, וְלֹא סָפַק צָרְכָנוּ בְּמִדְבַּר אַרְבָּעִים שָׁנָה,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ סָפַק צָרְכָנוּ בְּמִדְבַּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלֹא הָאֵכִילָנוּ אֶת הַמֶּן,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ הָאֵכִילָנוּ אֶת הַמֶּן, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשֶּׁבֶת,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת הַשֶּׁבֶת, וְלֹא קָרַבְנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ קָרַבְנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
- דַּיִינוּ אֱלוֹ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה,

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכַפֶּלֶת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ,

שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם,

וְעָשָׂה בָּהֶם שְׂפָטִים,

וְעָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם,

וְהָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם,

וְנָתַן לָנוּ אֶת מַמּוֹנָם,

וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם,

וְהִעֲבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחֶרֶבָה,

וְשָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ,

וְסַפַּק צָרְכֵנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה,

וְהֵאכִילָנוּ אֶת הַמָּן,

וְנָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת,

וְקָרְבָנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי,

וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה,

וְהִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,

וּבְנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה, לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ.

להלן תבוא התשובה לארבעת הקושיות, (ו"א רק לבן הרשע, כמבואר לעיל עמ' י"ד).
 כל שלא אמר שלשה דברים אלו היינו שלא פירש טעמיהן, לא יצא ידי
 חובת מצוות "והגדת לבנך" (רשב"ם)

רָבֵן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֱלוֹ
 בְּפֶסַח, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ, וְאֵלוּ הֵן:

פֶּסַח, מִצָּה, וּמָרוֹר

יזהר שלא להגביה את הזרוע מהקערה, ויאמר:

שְׁהִיו אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה
 קָנָם, עַל שׁוּם מָה עַל שׁוּם שֶׁפֶסַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שְׁנֵאמַר: "וַאֲמַרְתֶּם זָבַח
 פֶּסַח הוּא לִי, אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, בְּנִגְפוֹ אֶת
 מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינוּ הִצִּיל, וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ."

מגביה את המצה הפרוסה ואומר:

זו שְׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה, עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק
 בְּצַקְּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ, עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מִלֶּךְ
 מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַנֶּאֱלָם, שְׁנֵאמַר:
 "וַיֹּאפּוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגוֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ, כִּי
 גָרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה, וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם."

מגביה את המרור ואומר:

זה שאנו אוכלים על שום מה על שום שמררו
המצרים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר:
"וימררו את חייכם בעבודה קשה, בחמר ובלבנים

ובכל עבודה בשדה, את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך".

בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא
ממצרים, שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה
יי לי בצאתי ממצרים". לא את אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך
הוא, אלא אף אותנו גאל עמם, שנאמר: "ואותנו הוציא משם
למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו".

מכסים את המצות ונוטלים את הכוס עד הללויה :

אנחנו חיבים להודות, להלל, לשבח, לפאר,
לרוזם, להדר, לברך, לעלה ולקלם למי
שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלה:

הוציאנו מעבודת לחרות, מיגזן לשמחה, ומאכל ליום טוב.
ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה, ונאמר לפניו שירה
חדשה, הללויה.

מהי "שירה חדשה הללויה"? זו שירת ההלל הנאמרת מיד. (ויש שפירשו דקאי
על לעתיד לבא)

אין מברכין על ההלל שקורין בליל הסדר, כיון שאין קורין אותו בפעם אחת
אלא חציו לפני הסעודה וחציו לאחר ברכת המזון.

חציו הראשון של ההלל:

הִלְלוּיָהּ. הִלְלוּ, עֲבָדֵי יְיָ, הִלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ. יְהִי שֵׁם יְיָ מְבָרָךְ, מֵעַתָּה
וְעַד עוֹלָם. מִמְזוּרַח שָׁמֶשׁ עַד מְבֹאֵו, מִהִלָּל שֵׁם יְיָ. רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ,
עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ. מִי כִּי אֱלֹהֵינוּ, הַמְגִבִּיהִי לְשָׁבֶת. הַמְשַׁפִּילִי
לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. מְקִימֵי מַעְפָּר דָּל, מַאֲשֵׁפֶת יָרִים אֲבִיוֹן.
לְהוֹשִׁיבֵי עִם נְדִיבִים, עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ. מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת, אִם
הַבָּנִים שְׂמַחָה הִלְלוּיָהּ.

בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לַעֲזוֹ. הִזְתָּה יְהוּדָה
לְקַדְשׁוֹ, יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו. הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם, הַיַּרְדֵּן יֹסֵב לְאַחֹר.
הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים, גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֹאן. מַה לָּךְ הַיָּם כִּי תִגּוֹם, הַיַּרְדֵּן
תִּסָּב לְאַחֹר הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים, גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֹאן. מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
חוֹלֵי אָרֶץ, מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הַהֶפְכִי הַצּוּר אָנֹכִי מָיִם, חֲלַמִּישׁ
לְמַעֲיָנוּ מָיִם.

טעם הדבר: הטעם שמפסיקין את ההלל כאן ואומרים את חציו השני על כוס
רביעי, הוא כדי שיאמרו ברכה גם על כוס רביעי. ומפסיקין ב'לא לנו' משום
שחצי ההלל הראשון מדבר כולו על יציאת מצרים ושייך לחלק ההגדה שקודם
הסעודה, אבל חצי ההלל האחרון מדבר על שאר הגאולות ובגאולה העתידה,
לכן אומרים אותו אחר הסעודה.

נוטל הכוס בידו ואומר:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאָלָנוּ וְגָאֵל
אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם וְהִגִּיעָנוּ הַלִּילָה הַזֶּה לְאֹכֵל בּוֹ

מִצָּה וּמְרוֹר. כֵּן יִי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יִגִּיעֵנוּ
 לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקַרְאֲתָנוּ לְשָׁלוֹם,
 שְׂמֵחִים בְּבִגְדֵי עִירָף וְשֵׁשִׁים בַּעֲבוּדָתְךָ. וְנֹאכַל שֵׁם
 מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפְּסָחִים. (בְּשָׁחַל בְּמוֹצָאי שַׁבַּת אוֹמְרִים: מִן
 הַפְּסָחִים וּמִן הַזִּבְחִים) אֲשֶׁר יִגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר
 מִזְבֵּיחֶךָ לְרִצּוֹן. וְנִזְדָּה לְךָ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלְתָּנוּ וְעַל
 פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גֹּאֲלֵי יִשְׂרָאֵל:

מברכין "בורא פרי הגפן" אע"ג שכבר ברך בפה"ג בקידוש, כיון שכל כוס וכוס
 היא מצווה בפני עצמה.

הַנְּגִי מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְקַנִּים מִצְּנוֹת כּוֹס שְׁנֵי שָׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת. לְשֵׁם יְחוּד
 קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁבְיַנְתִּיהָ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנַעֲלָם בְּשֵׁם כָּל
 יִשְׂרָאֵל, וְהִי נָעַם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה
 יְדֵינוּ כּוֹנְנָהוּ.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.

ושותים בהסבת שמאל

רְחֵצָה

נוטלים הידיים ומברכים על נטילת ידיים.

טעם הדבר: נוטל ידיו לסעודה, ומברך על נטילת ידיים, אף על פי שכבר נטל ידיו לכרפס, כיון שחוששים שמא באמירת ההגדה הסיח את דעתו ונגע באיזה דבר שאינו נקי.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצָוָנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם.

מוציא – מצה

יקח את שלשת המצות בידו ויברך ברכת המוציא

לאחר מכן מניח את המצה התחתונה ואוחז את העליונה ואת הפרוסה, ויברך על אכילת מצה ויכוון גם על המצה שבכריכה ושבאפיקומן. לאחר הברכות בוצע כזית מכל אחד משתי המצות ואוכלם כאחד בהסיבה. תוך כדי אכילת פרס.

טעם הדבר: את ברכת "המוציא" צריכים לברך על "לחם משנה" שתי מצות שלמות, כבכל יו"ט. ולעניין ברכת "על אכילת מצה", ישנם ראשונים שסוברים

שאת כזית המצה צריך לקחת מהמצה העליונה וממילא גם ברכת על אכילת מצה היא על המצה העליונה, ויש שסוברים שהמצוה היא לקחת מהשבורה, וממילא גם הברכה היא על המצה השבורה. ולכן: בשעה שמברכים "על אכילת מצה" אוחזים את המצה העליונה והאמצעית בכדי שהברכה תחול על שניהם ולוקחים כזית מכל אחת מהמצות כדי לצאת ידי חובת כל השיטות.

הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְקַיִים מִצְוֹת אֲכִילַת מִצָּה. לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁבְיַנְתִּיהָ עַל יְדֵי הַהוּא מְסִיר וְנַעֲלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, וַיְהִי נֶעַם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בּוֹנְנָהוּ.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא

לֶחֶם מִן הָאָרֶץ.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר

קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מִצָּה.

משל למלך שהיה לו בן יחיד, וחלה הבן. יום אחד היה מתאוה לאכול אמרו יאכל בן המלך מאכל רפואה זו, ועד שיאכל אותה לא ימלא שום מאכל ומזון אחר בביתו. עשו כן, כיון שאכל התרופה ההיא, אמר: מכאן והלאה יאכל כל מה שהוא תאב, ולא יוכל להזיק לו.

כך כשיאלאו ישראל ממזרים לא היו יודעים עיקר וסוד האמונה, אמר הקדוש ברוך הוא, יטעמו ישראל את התרופה, ועד שיאכלו תרופה זו אין ראוי להם מאכל אחר.

כיון שאכלו מנה, שהיא הרפואה להכנס ולדעת בסוד האמונה, אמר הקדוש, מכאן ואילך ראוי להם חמץ ויאכלו אותו, כי אינו יכול עוד להזיק להם.

(תרגום דברי הזוהר הקדוש פרשת תראה ח"ב קפג)

מָרֹר

נוטלים כזית מרור- ומטבילים בחרוסת- מנערים החרוסת מעלינו ומברכים #על אכילת מרור# ויכוון גם על המרור שבכריכה/

טעם הדבר: אוכלים מרור לזכר "וימררו את חייהם". מטבילין את המרור בחרוסת, ובטעם הדבר נחלקו במשנה האם החרוסת היא מצווה או לא. לת"ק אינה מצווה, והיא באה רק כדי לבטל את הארס שבמרור, (ו"א: להרוג תולעים קטנים שבמרור) ולדעת רבי אליעזר, החרוסת היא מצווה בפני עצמה, וטעם המצווה: לוי אמר זכר לנסים שהיו תחת התפוח, (שהיו הנשים יולדות שם את ילדיהן, וכאשר באו המצרים לתפוסם, היו הילדים שוקעים באדמה בדרך נס, והש"ת היה ממציא להם מזונם). ור' יוחנן אמר זכר לטיט שנשתעבדו בו אבותינו. לכן צריך לעשות את החרוסת מתפוחים, ולעשותה סמיכה ע"י תבלין, זכר לטיט. ובתלמוד ירושלמי כתוב לתת יין בחרוסת, זכר לדם. בתוס' הביאו עוד דברים שראוי ליתנם בחרוסת. ע"ש שנמשלה כנסת ישראל אליהם: תפוחים, רימונים, תאנים, תמרים, אגוזים ושקדים.

הִנְנִי מוֹכֵן וּמוֹזְמֵן לְקַיִם מִצְוַת אֲכִילַת מָרֹר, לְשֵׁם יְהוָה קוֹדֵשׁ אֲשֶׁר בְּרִיךְ הוּא וְשִׁבְיָנִיתִיהָ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, וַיְהִי נָעַם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהּ.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרֹר. וַיֹּאכַל בְּלֹא הַסִּיבָה.

בֹּרֵךְ

לוקח כזית מן המצה התחתונה, וכזית מרור. וכורכם יחד
ולפני האכילה יאמר:

זָכַר לְמִקְדָּשׁ בְּהִלָּל. בֵּן עֵשָׂה הִלָּל בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם,
הָיָה בֹרֵךְ פֶּסַח מִצָּה וּמְרוֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד, לְקָיָם מָה שֶׁנֶּאֱמַר: עַל
מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֵאכְלֶהוּ.

טעם הדבר: נאמר בתורה בפרשת קרבן פסח: "על מצות ומרורים יאכלוהו",
לדעת הלל הזקן כוונת הפסוק היא שצריך לאכול את הפסח, המצה והמרור,
דווקא כשהם כרוכים יחד, ולכן היה הלל כורך את הפסח ביחד עם המצה
והמרור, וכך היה אוכל אותם.

ואכן, בזמן שביהמ"ק היה קיים, יצאו ידי חובת שלשת המצוות כאחד, כיון
ששלושתם חיובם מדאורייתא. ואינם מבטלים האחד את חברו. אבל בעוה"ר,
בזמן הזה שאין לנו פסח, מצוות אכילת מרור היא מדרבנן גרידא, ורק מצוות
אכילת מצה היא מהתורה מדכתיב: "בערב תאכלו מצות". ולפיכך אין אנחנו
יכולים לצאת ידי חובת מצה ומרור בכריכתן ואכילתן כאחד, כיון שאם יאכל
את המצה והמרור יחדיו, יחול כאן הדין ש"מצוות מבטלות זו את זו". והמרור,
שהוא מדרבנן, יבטל את טעם המצה, שהיא מדאורייתא. ע"כ חייבים לאכול
קודם מצה בפני עצמה, ואח"כ מרור בפני עצמו, ואח"כ כורכים ואוכלים כהלל
משום זכר לזמן שבית המקדש היה קיים. (וא"א לאכול רק מצה בפני עצמה,
ואח"כ כורך, משום שאז יבטל טעם המצה, שהיא כבר רשות, את טעם המרור
שהוא מדרבנן.)

שִׁלְחַן עֹזֵרָךְ

אוכלים ושותים לכבוד שמחת יו"ט, כברכת השי"ת,
ויזהר שלא יאכל יותר מדאי כדי שיאכל את האפיקומן
לתאבון.

כתב בסדר היום : יסדר שולחנו כפי ערכו והשגתו כברכת ה' אשר נתן
לו יאכלו וישתו ויאריכו על השולחן כדרך שרים ובני חורין. וראוי
לכל אדם לענג נפשו וגופו בלילה הזה ולהראות חירות בעלמו וירחיק
מעליו כל דאגה וקער שיש לו ממהום אחר ואין כריך לומר שלא יעורר
עתה מחדש שום קטטה ומריבה, אללא הכל יהא שלום.

כתב השל"ה הקדוש שסעודה זו היא סעודה רוחנית, מעין מעדני ילחק
שנאכלו בזה הלילה, והיא דוגמא ורמז לסעודה לויתן.

יש נוהגים לאכול בסעודה את הביצה מהקערה, זכר לקרבן חגיגה. אך
את הזרוע אין לאכול, מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ.

צפון

אוכלים כזית מן האפיקומן בהסיבה- ונכון לאכול כשיעור שני זיתים/
ויאכל את האפיקומן לפני חצות הלילה- ויאמר ;

הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְקַנְיִים מִצֹּת אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן, לְשֵׁם יַחֲוֹד קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ
הוּא וְשִׁכְנִיתִיהָ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, וַיְהִי נֶעַם יְיָ
אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ.

אחר אכילת אפיקומן אסור לאכול ולשתות שום דבר מלבד מים/

טעם הדבר: בזמן הבית היו אוכלים עתה בסוף הסעודה את קרבן הפסח. ואחר
אכילת הפסח, אסור לאכול או לשתות, כדי שלא תעבור טעם המצווה מפיו.
דין זה נאמר במשנה בלשון "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" פירוש: אין
אומרים אחר אכילת קרבן פסח: "אפיקו מן" פירוש: הוציאו אוכל, כיון שאסור
לאכול.

ובזמן הזה, אנו אוכלים כזית מצה לזכר קרבן פסח. (ויש אומרים: שני כזיתים,
אחד זכר לפסח, ואחד זכר למצה שהייתה נאכלת עם הפסח. ולשיטתם, בכזית
זו יוצאים ידי חובת מצוות אכילת מצה.) ע"כ אוכלים את האפיקומן קודם
חצות ו"על השובע", כמו קרבן פסח.

אם רואה שמתקרבת שעת חצות ועדיין לא אכל סעודתו, מה יעשה?

בעל ה"אבני נזר" נתן עצה לכך, והיא: שיאכל קודם חצות כזית מצה לשם אפיקומן
ויפסיק מאכילתו עד חצות, ואח"כ ימשיך בסעודתו. ואח"כ יאכל את האפיקומן.
וביאור הדבר: מכיון שנחלקו רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא עד מתי זמן אכילת קרבן
פסח. לדעת ר"אב"ע הוא עד חצות ולדעת ר"ע הוא עד עלות השחר,

והנה, עד מתי צריך שישאר בפיו טעם מצה? לכאורה, עד סוף זמן חיובה, כיון שאח"כ, הטעם שבפיו הוא אינו טעם מצוה. והיינו, לראב"ע עד חצות ולר"ע עד עלות השחר. ולפי זה, יכול לאכול כזית מצה קודם חצות, ולהתנות: אם הלכה כראב"ע, הריני יוצא יד"ח אפיקומן במצה זו, ואם הלכה כר"ע, הרי מצה זו נאכלת סתם. ואח"כ ימתין מעט ולא יאכל כלום עד חצות הלילה, ואחר חצות הלילה שוב מותר הוא לאכול את סעודתו, כיון שממה נפשך: אם הלכה כר"ע, הוא עדיין לא אכל את האפיקומן, ויש לו שהות לאכלה עד עלות השחר. ואם הלכה כראב"ע, היות וכבר עבר זמן אכילת האפיקומן, אין עוד עניין שתישאר טעם מצה בפיו, וממילא מותר לו לאכול,

ברוך

מוזגין כוס שלישי. נוטלין מים אחרונים ומברכים ברכת המזון.

טעם הדבר: חז"ל תיקנו שיאמרו ברכה על כל אחד מארבעת הכוסות, וזה כוס שלישי.

ראש המסובים אומר: רבותי, נברוך.

המסובים עונים: יהי שם יי מברוך מעתה ועד עולם.

המזמן אומר: בְּרִשׁוֹת מָרְן וְרַבּוֹתֵי נְבֻרָה שְׂאֵכְלֵנוּ מִשְׁלוֹ.

המסובים עונים: בְּרוּךְ שְׂאֵכְלֵנוּ מִשְׁלוֹ וּבָטוּבוֹ חַיִּינוּ.

המזמן אומר: בְּרוּךְ שְׂאֵכְלֵנוּ מִשְׁלוֹ וּבָטוּבוֹ חַיִּינוּ.

ברוך הוא וברוך שמו.

בְּרוּךְ אַתָּה, יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הֵנּוּ אֶת הָעוֹלָם בְּלוֹ בָטוּבוֹ, בְּחֵן בְּחֶסֶד

וּבְרַחֲמִים, הוּא נוֹתֵן לָחֵם לְכֹל בָּשָׂר, כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד. וּבָטוּבוֹ הַגְּדוֹל תְּמִיד לֹא

חָסַר לָנוּ, וְאֵל יַחֲסֵר לָנוּ מְזוֹן לְעוֹלָם וָעֶד. בְּעֶבֶר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל, כִּי הוּא אֵל זֶן

וּמְפָרְגִים לְכֹל, וּמְטִיב לְכֹל, וּמְכִין מְזוֹן לְכֹל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא. כְּאֲמוֹר פּוֹתַח אֶת

יְדִידָהּ וּמְשַׁבֵּיעַ לְכֹל חַי רְצוֹן בְּרוּךְ אַתָּה, יי, הֵנּוּ אֶת הַכֹּל.

גִּוְרָה לָךְ, יי אֱלֹהֵינוּ, על שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאַבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֲמֵדָה מְזֻבָּה וְרַחֲבָה. וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עַבְדִּים, וְעַל כְּרִיתָךְ שֶׁחֲתַמְתָּ בְּבִשְׂרָנוּ, וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלִּמְדַתָּנוּ, וְעַל חֻקֶּיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים, חֵן וְחֶסֶד שֶׁחֻנַּנְתָּנוּ, וְעַל אֲכִילַת מַזוֹן שֶׁאַתָּה זָן וּמַפְרִינֵם אוֹתָנוּ תָּמִיד, בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה.

וְעַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ, אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד, בְּכַתּוּב: וְאֲכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ, וּבִרְכַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַמְּזֻבָּה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. בְּרוּךְ אַתָּה, יי, עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַמַּזוֹן.

רַחֵם נָא, יי אֱלֹהֵינוּ, עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ, וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁבֵּן בְּבוֹדְךָ, וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו. אֱלֹהֵינוּ, אָבִינוּ, רַעְנוּ, זּוּנְנוּ, פְּרַנְסְנוּ וּכְלַכְלְנוּ וְהַרְוִיחְנוּ, וְהַרְנוּח לָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, מִהַרְהָ מִכָּל צָרוֹתֵינוּ. וְנָא אַל תִּצְרִיכֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, לֹא לִיְדֵי מִתְנַת בְּשָׁר וָדָם. וְלֹא לִיְדֵי הַלְוָאָתָם, כִּי אִם לִיְדֵךְ הַמְּלָאָה, הַפְּתוּחָה, הַקְּדוּשָׁה וְהַרְחֲבָה, שֶׁלֹּא נִבּוֹשׁ וְלֹא נִכְלָם לְעוֹלָם וָעֶד.

בשבת:

רִצְחָה וְחַלְצֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּמִצּוֹתֶיךָ וּבְמִצּוֹת יוֹם הַשַּׁבָּעִי, הַשְּׁבֵת הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקְדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיךָ, לְשֵׁבֶת בּוֹ וּלְנוּחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצּוֹת רְצוֹנְךָ, וּכְרְצוֹנְךָ הַגִּיחַ לָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, שֶׁלֹּא תִהְיֶה צָרָה וְיָגוֹן וְאֲנָחָה בְּיוֹם מְנוּחָתָנוּ. וְהִרְאֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּנִחְמַת צִיּוֹן, עִירְךָ וּבְכַנְיֵן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָּׁךְ, כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַיְשׁוּעוֹת וּבַעַל הַנְּחֻמוֹת.

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיָבֵא וְיַגִּיעַ, וְיִרְאֶה וְיִרְצֶה וְיִשְׁמַע, וְיַפְקֵד וְיִזְכֹּר וְזָכְרָנוּ וּפְקֻדוֹתֵינוּ, וְזָכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ, וְזָכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עֲבָדְךָ, וְזָכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדוֹשָׁךְ, וְזָכְרוֹן כָּל עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְפָנֶיךָ, לְפִלִּיטָה, לְמוֹכָה, לְחַן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. וְזָכְרָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בּוֹ לְמוֹכָה, וּפְקֻדָנוּ בּוֹ לְבִרְכָה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים, וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה וּרְחֻמִּים חוּס וְחַנּוּן. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל מִלֶּךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה.

וּבִנְיַת יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקְּדוֹשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵנוּ, בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹנֵה בְּרַחֲמֵי יְרוּשָׁלַיִם אָמֵן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, הָאֵל אֲבִינוּ מַלְכֵנוּ אֲדִירֵנוּ, בּוֹרְאֵנוּ, גּוֹאֲלֵנוּ, יוֹצְרֵנוּ, קְדוֹשֵׁנוּ, קְדוּשׁ יַעֲקֹב, רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל, הַמִּלֶּךְ הַטוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל, שְׂבָבָל יוֹם וַיּוֹם הוּא הַיָּטִיב, הוּא מְטִיב, הוּא יִטִּיב לָנוּ, הוּא גִמְלָנוּ, הוּא גּוֹמְלָנוּ, הוּא יְגַמְלָנוּ לְעַד, לְחַן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים וּלְרוּחַ, הַצְּלָה וְהַצְּלָחָה, בְּרַכָּה וְיְשׁוּעָה, נְחֻמָּה, פְּרֻנְסָה וְכַלְכָּלָה, וּרְחֻמִּים, וְחַיִּים וְשָׁלוֹם. וְכָל טוֹב, וּמְכַל טוֹב לְעוֹלָם אֵל יַחֲסֵרֵנוּ.

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יַמְלוּךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. הַרְחֵמֵנוּ הוּא יַתְפָּרֵךְ בְּשָׂמִים וּבְאֲרָץ. הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דוֹרִים, וְיִתְפָּאֵר בְּנוֹ לְעַד וּלְנִצְחָה נְצָחִים, וְיִתְהַדַּר בְּנוֹ לְעַד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים. הַרְחֵמֵנוּ הוּא יַפְרִינְסֵנוּ בְּכַבוֹד. הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁבַּר עָלֵנוּ מֵעַל צְוֹאֲרֵנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוּמְמִיּוֹת לְאֲרֻצֵּנוּ. הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרַכָּה מְרַבָּה בְּבֵית הַזֶּה וְעַל שְׁלֹחַן זֶה שְׂאֵבְלָנוּ עָלֵינוּ. הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא, זְכוֹר לְטוֹב, וַיְבַשֵּׁר לָנוּ בְּשׁוֹרֹת טוֹבוֹת, יְשׁוּעוֹת וְנְחֻמוֹת.

הַרְחַמֵּן הוּא יִבְרַךְ אֶת (אָבִי מוֹרִי) בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וְאֶת (אִמִּי מוֹרֵתִי) בְּעַלֵּת הַבַּיִת הַזֶּה אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זְרַעַם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם (אוֹתִי וְאֶת אִשְׁתִּי וְאֶת זְרַעִי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לִי) , אוֹתָנּוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנּוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, בְּכָל מְכַל כָּל, בֶּן יִבְרַךְ אוֹתָנּוּ כְּלָנוּ יַחַד בְּבִרְכָה שְׁלֵמָה, וְנֹאמֵר אָמֵן.

בְּמָרוֹם יִלְמְדוּ עֲלֵיהֶם וְעֲלֵינוּ זְכוֹת, שֶׁתְּהֵא לְמַשְׁמֶרֶת שְׁלוֹם, וְנִשְׂא בְּרָכָה מֵאֵת יי וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא חֵן וְשֹׂכֵל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם.
בשבת: הַרְחַמֵּן הוּא יִנְחִילָנוּ לְיוֹם שְׂבָלוֹ שֶׁבֶת וּמְנוּחָה לַחַיִּי הָעוֹלָמִים.

הַרְחַמֵּן הוּא יִנְחִילָנוּ לְיוֹם שְׂבָלוֹ טוֹב. לְיוֹם שְׂבָלוֹ אֲרוּךְ לְיוֹם שְׂצַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַמְרוּתֵיהֶם בְּרֹאשֵׁיהֶם וְנִהְיִים מִזִּיו הַשְּׂכִינָה וְיִהִי חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם:
הַרְחַמֵּן הוּא יִזְכְּנוּ לְיָמֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. מְגֻדֹל יְשׁוּעוֹת מְלָכוֹ וְעִשָׂה חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ, לְדוֹד וְלִזְרַעוֹ עַד עוֹלָם. עִשָׂה שְׁלוֹם בְּמָרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֹמְרוּ אָמֵן.

יְרֵאוּ אֶת יי קְדוֹשָׁיו, כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו. כְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעֲבוּ, וְדוֹרְשֵׁי יי לֹא יִחַסְרוּ כָּל טוֹב. הוֹדוּ לַיי כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד. פּוֹתַח אֶת יָדָךְ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן. בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּיִי, וְהָיָה יי מְבַטְחוֹ. נַעַר הָיִיתִי גַם זָקְנָתִי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעְזֵב, וְזָרַעוֹ מִבְּקֵשׁ לַחֵם, יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יי יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם.

הִנְנִי מוֹכֵן וּמוֹמָזֵן לְקַיִים מִצּוֹת בּוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁל אַרְבַּע בּוֹסוֹת. לְשֵׁם יַחַד קוֹדֵשׁ בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינָתִיהָ עַל יְדֵי הַחַוּא טְמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, וְיִהִי נֵעֵם יי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֶׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֶׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ.

מְבַרְכִים בַּפּה"ג וְשׁוֹתִים בַּהֲסִיבָה.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.

מוזגין כוס רביעי, ומוזגין גם כוס של אליהו.

נוהגים לפתוח הדלת באמירת "שפוך חמתך".

טעם הדבר: נחלקו הראשונים אם צריך לשתות גם כוס חמישית, כנגד "והבאתי". ולא הוכרעה מחלוקתן. לכן היא נקראת "כוס של אליהו" כיוון שכשיבא אליהו הנביא הוא יברר לנו את הספק. כוס זו היא גם סימן לאמונה שהקב"ה ישלח לנו את אליהו הנביא לבשרנו על הגאולה. יש נוהגים שבעה"ב שותה כוס זו אחר כוס רביעי ויש שאין שותים. הטעם שאומרים שפוך חמתך הוא עפ"י המובא בירושלמי שד' כוסות הם כנגד ד' גלויות, וכשמוזגים כוס רביעי, שהיא כנגד הגלות המרה שבה אנו שקועים, מבקשים מהש"ת על הגאולה (מאירי, ר"ן).

פותחים את הדלת כדי לזכור שהלילה הוא ליל שימורים מהמזיקים ובזכות האמונה הזאת נזכה לביאת המשיח שישפוך חמתו על כל הגויים וכן להראות את ציפייתנו לאליהו הנביא שיבוא ויבשר לנו על ביאת המשיח (מטה משה).

שְׁפוּךְ חֶמֶתְךָ

אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ

וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ:

כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נְוֵהוּ הַיְשָׁמוּ:

שִׁפְךָ עֲלֵיהֶם זַעֲמֶךָ וַחֲרוֹן אַפְּךָ יִשְׁיגֵם:

תִּרְדֹּף בְּאֵף וְתִשְׁמַדֵּם מִתַּחַת שְׁמַי יי:

הַלֵּל

גומרים את הלל ואומרים הלל הגדול וברכת השיר.

טעם הדבר: כתוב בגמרא: ת"ר רביעי גומר עליו את הלל ואומר הלל הגדול. הלל הגדול הוא פרק קל"ו שבתהלים "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", הנקרא כן משום שמזכירים בו גדלותו של הקב"ה שהוא יושב ברומו של עולם ו"נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו". והלל זה משובח יותר מהלל המצרי. (הללו עבדי ה' וגו', הנקרא כן משום שאומרים בו "בצאת ישראל ממצרים") ומ"מ אומרים גם הלל המצרי כיון שמזכרים בו חמישה עניינים: יציאת מצרים, (בצאת ישראל) קריעת ים סוף (הים ראה וינוס) מתן תורה, (ההרים רקדו כאילים) תחיית המתים (אתהלך לפני ה') וחבלי משיח (לא לנו ה')

חציו השני של הלל המצרי :

לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל חֶסֶדְךָ עַל אֲמִתְךָ.
 לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אֵיךָ נָא אֱלֹהֵיהֶם. וְאֱלֹהֵינוּ בְּשָׁמַיִם, כֹּל אֲשֶׁר
 חָפֵץ עָשָׂה. עֲצִבְיָהֶם כְּסָף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יָדֵי אָדָם. פֶּה לָהֶם וְלֹא
 יִדְבְּרוּ, עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ, אֲזֻנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶף לָהֶם
 וְלֹא יֵרִיחוּן. יָדֵיהֶם וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא יִהְנוּ
 בְּגִרְוֹנָם. כְּמוֹתָם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם, כֹּל אֲשֶׁר בּוֹטַח בָּהֶם. יִשְׂרָאֵל,
 בְּטַח בְּיָי, עֲזָרְם וּמִגְנָם הוּא. בֵּית אֶהְרֹן, בְּטַחוּ בְּיָי, עֲזָרְם וּמִגְנָם
 הוּא. יֵרְאֵי יְיָ, בְּטַחוּ בְּיָי, עֲזָרְם וּמִגְנָם הוּא.

יְיָ זָכְרָנוּ יְבָרֵךְ, יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל, יְבָרֵךְ אֶת בֵּית
 אֶהְרֹן, יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְיָ הַקְּטָנִים עִם הַגְּדֹלִים, יוֹסֵף יְיָ עֲלֵיכֶם,
 עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם. בְּרוּכִים אַתֶּם לַיְיָ, עֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ.
 הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ, וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי אָדָם. לֹא הִמַּתִּים
 יַהֲלֹלוּ יְה, וְלֹא כָּל יוֹרְדֵי דוּמָה. וְאַנְחָנוּ נְבָרֵךְ יְה, מֵעַתָּה
 וְעַד עוֹלָם, הַלְלוּיָהּ.

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יְיָ אֶת קוֹלֵי תַחֲנוּנָי, כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי, וּבְיָמֵי
 אַקְרָא. אֶפְפוּנֵי חֲבֵלֵי מוֹת, וּמְצָרֵי שְׂאוּל מְצֹאוּנֵי, צָרָה וַיְגוֹן
 אֶמְצָא. וּבָשָׂם יְיָ אַקְרָא: אָנָּה יְיָ מִלְטָה נַפְשִׁי. חֲנוּן יְיָ וְצַדִּיק
 וְאַלְהֵינוּ מֵרַחֵם. שׁוֹמֵר פִּתְאִים יְיָ, דַּלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ. שׁוּבֵי
 נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי יְיָ נִמַּל עָלַיְכִי. כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמּוֹת, אֶת
 עֵינַי מִן דַּמְעָה, אֶת רַגְלֵי מִדְּחִי. אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת
 הַחַיִּים. הָאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר, אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד. אֲנִי אֶמְרָתִי
 בְּחַפְזִי, כָּל הָאָדָם כּוֹזֵב.

"אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני" דרש רבא: מאי דכתיב אהבתי כי
 ישמע ה', אמרה כנסת ישראל: רבש"ע! אימת אני אהובה לפניך, בזמן
 שהשמע קול תחנוני, "דלותי ולי יהושיע" אמרה כנסת ישראל לפני
 הקב"ה: רבש"ע! אע"פ שדלה אני צמאוות, לך אני, ולי נאה יהושיע.

מה אָשִׁיב לַיְיָ כֹּל תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי. כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשָׂא
 וּבָשִׂים יְיָ אֶקְרָא. נְדָרַי לַיְיָ אֲשַׁלֵּם, נִגְדָה נָא לְכֹל עַמּוֹ. יִקָּר
 בְּעֵינַי יְיָ הַמּוֹתֶה לְחַסִּדָּיו. אָנָּה יְיָ כִּי אֲנִי עַבְדְּךָ, אֲנִי עַבְדְּךָ
 בֶּן אֲמֹתֶךָ, פִּתְחֹת לְמוֹסְרֵי. לֵךְ אֲזַבַּח זְבַח תּוֹדָה וּבָשִׂים יְיָ
 אֶקְרָא. נְדָרַי לַיְיָ אֲשַׁלֵּם, נִגְדָה נָא לְכֹל עַמּוֹ. בְּחֻצּוֹת בַּיִת
 יְיָ, בְּתוֹכֵי יְרוּשָׁלַיִם. הַלְלוּיָהּ.

הַלְלוּ אֶת יְיָ כָּל גּוֹיִם, שִׁבְחֻהוּ כָּל הָאֲמִיּוֹם. כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֶסֶדוֹ
 וְאַמַּת יְיָ לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ.

הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב,	כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ.
יֹאמְרוּ נָא יִשְׂרָאֵל,	כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ.
יֹאמְרוּ נָא בַּיִת אַהֲרֹן,	כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ.
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ,	כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ.

מִן הַמַּצָּר קָרָאתִי יְהוָה, עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה. יְיָ לִי לֹא אִירָא, מַה
 יַעֲשֶׂה לִי אָדָם. יְיָ לִי בְּעֹזְרֵי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאָי. טוֹב לְחַסוֹת
 בְּיַי מִבְּטַח בְּאָדָם. טוֹב לְחַסוֹת בְּיַי מִבְּטַח בְּנְדִיבִים. כֹּל גּוֹיִם
 סָבְבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם. סְבוּנִי גַם סָבְבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי
 אֲמִילֵם. סְבוּנִי בְּדַבּוּרִים, דַּעְכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם,
 דַּחַח דְּחִיתַנִּי לְנֶפֶל וַיְיָ עֲזָרָנִי. עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה,
 קוֹל רְנָה וִישׁוּעָה בְּאֶהְלֵי צְדִיקִים, יָמִין יְיָ עָשָׂה חֵיל. יָמִין יְיָ

רוֹמְמָה, יִמִּין יְיָ עָשָׂה חֵיל. לֹא אָמוֹת כִּי אֶחָיָה וְאֶסְפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ.
 יִסֵּר יִסְרָנִי יָהּ וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנָנִי. פִּתְחוּ לִי שַׁעְרֵי צְדָק, אָבֹא בָם
 אוֹדָה יָהּ. זֶה הַשַּׁעַר לִי צְדִיקִים יָבֹאוּ בוֹ. אוֹדֶךָ כִּי עָנִיתָנִי וַתְּהִי
 לִי לִישׁוּעָה. אוֹדֶךָ כִּי עָנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה אֲבָן מֵאֶסוּ
 הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה. אֲבָן מֵאֶסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ
 פְּנֵה. מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ. מֵאֵת יְיָ הָיְתָה
 זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ. זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נִגִּילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ.
 זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נִגִּילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ

אָנָּה יְיָ, הוֹשִׁיעָה נָּא.

אָנָּה יְיָ, הוֹשִׁיעָה נָּא.

אָנָּה יְיָ, הַצְּלִיחֵהָ נָּא.

אָנָּה יְיָ, הַצְּלִיחֵהָ נָּא.

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ, בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ. בָּרוּךְ הַבָּא
 בְּשֵׁם יְיָ, בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ. אֵל יְיָ וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ חַג
 בַּעֲבַתִּים עַד קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ. אֵל יְיָ וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ חַג
 בַּעֲבַתִּים עַד קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ. אֵלֵי אַתָּה וְאוֹדֶךָ, אֱלֹהֵי
 אֲרוֹמְמֶךָ. אֵלֵי אַתָּה וְאוֹדֶךָ, אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ. הוֹדוּ לִי כִּי
 טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסְדוֹ. הוֹדוּ לִי כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסְדוֹ:

הלל הגדול:

הודו לַיְי כִּי טוֹב,
 הודו לַאֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים,
 הודו לַאֲדֹנָי הָאֲדֹנִים,
 לְעוֹשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבָדוֹ,
 לְעוֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בְּתַבּוּנָה,
 לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם,
 לְעוֹשֵׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים,
 אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמַמְשַׁלֵּת הַיּוֹם
 אֶת הַיָּרֵחַ וְכוּכָבִים לְמַמְשַׁלוֹת בַּלַּיְלָה,
 לְמַכֵּה מִצְרַיִם בְּבִכּוּרֵיהֶם,
 וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מֵתוֹכָם,
 בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה,
 לְגוֹזֵר יַם סוּף לְגִזְרִים,
 וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ,
 וַנַּעַר פָּרְעֹה וְחִילוֹ בַּיָּם סוּף
 לְמוֹלִיד עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר,
 לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדוֹלִים,
 וַיַּהַרְגֵם מְלָכִים אֲדִירִים,
 לְסִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי,
 וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן,
 וְנָתַן אֲרָצָם לְנַחֲלָה,
 גְּחֻלָּה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוֹ
 שֶׁבִשְׁפָלְנוּ זָכַר לָנוּ,
 וַיִּפְרָקֵנוּ מִצְרַיִנוּ,
 נּוֹתֵן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר,
 הודו לַאֵל הַשָּׁמַיִם,

אחר הלל המצרי והלל הגדול אומרים ברכת השיר

טעם הדבר: שנינו במשנה: רביעי גומר עליו את הלל ואומר עליו ברכת השיר. ונחלקו בגמרא מאי ברכת השיר, אם היא "יהללוך ה' אלוקנו" או "נשמת כל חי". ולכך אומרים את שניהם, וחותרמין "ברוך אתה ה' מלך מהולל בתשבחות".

נשמת

כל חי תברך את שמך, יי אלהינו, ורוח כל בשר תפאר ותרוםם זכרך מלכנו תמיד. מן העולם ועד העולם אתה אל, ומבלעדך אין לנו מלך גואל ומושיע. פודה ומציל ומפרנס ועונה ומרחם בכל עת צרה וצוקה, אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה. אלהי הראשונים והאחרונים, אלה כל בריות, אדון כל תולדות, המהלל ברוב התשבחות, המנהיג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים. ויי הנה לא ינום ולא ישן, המעורר ישנים, והמקיץ נרדמים, מחיה מתים ורופא חולים, פוקח עורים המשיח אלמים, והמתיר אסורים, והסומך נופלים, והזוקף כפופים. ולך לבדך אנחנו מודים. ואלו פינו מלא שירה פים, ולשוננו רנה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, ועינינו מאירות כשמש וכירח, וידינו פרושות כנשרי שמים, ורגלינו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקים להודות לך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, ולברך את שמך מלכנו, על אחת מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים, הטובות ניסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו. ממצרים גאלתנו, יי אלהינו, ומבית עבדים פדיתנו, ברעב זנתנו, ובשבע כלבלתנו, מחרב הצלתנו, ומדבר מלטתנו, ומחלים רעים ורבים ונאמנים דליתנו. עד הנה עזרונו רחמך,

ולא עזבונו חסדיך, ואל תמשינו, יי אלהינו לנצח. על בן אברים שפלגת בננו, ורוח ונשמה שנפחת באפינו, ולשון אשר שמת בפינו, הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו תמיד, כי כל פה לך יודה, וכל לשון לך תשבע, וכל עין לך תצפה וכל ברך לך תברע, וכל קומה לפניך תשתחוה, וכל הלכות ייראוך, וכל קרב וכליות יזמרו לשמך. כדבר שכתוב כל עצמותי תאמרנה יי מי כמוך, מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו. שועת עניים אתה תשמע צעקת הדל תקשיב ותושיע מי ידמה לך ומי ישוה לך ומי יערך לך. האל הגדול הגבור והנורא, אל עליון קונה שמים וארץ. נהללך ונשבחך ונפארך ונברך את שם קדשך. כאמור, לדוד, ברכי נפשי את יי, וכל קרבי את שם קדשו.

האל בתעצמות עזך, הגדול בכבוד שמך, הגבור לנצח והנורא בנוראותיך המלך היושב על כסא רם ונשא.

שובן עד מרום וקדוש שמו. וכתוב רננו צדיקים ביי, לישרים נאנה תהלה, בפי ישרים תתרוםם, ובשפתי צדיקים תתברך, ובלשון חסידים תתקדש, ובקרב קדושים תתהלל.

ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל, ברנה יתפאר שמך מלכנו בכל דור ודור. שכן חובת כל היצורים לפניך, יי אלהינו, ואלהי אבותינו להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, ולנצח לברך, לעלה, ולקלם. על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך.

ובכן ישתבח שמך לעד מלפננו, האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ, כי לך נאה יי אלהנו, ואלהי אבותינו, שיר ושבחך, הלל ומרה, עז וממשלה, נצח, גדלה וגבורה, תהלה ותפארת, קדשה ומלכות, ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש ומעולם ועד עולם אתה אל.

יהללוך יי אלהינו כל מעשיך וחסדיך צדיקים עושי רצונך, וכל עמך בית ישראל ברנה יודו ויברכו, וישבחו ויפארו, וירוממו ויעריצו, ויקדישו ומליכו את שמך מלפננו תמיד, כי לך טוב להודות ולשמך נאה לומר, כי מעולם ועד עולם אתה אל. ברוך אתה יי, מלך מהלל בתשבחות.

הנני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס רביעי של ארבע בוסות. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל, והי נעם יי אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. מברכים בפה"ג ושותים בהסיבה.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן.

מברכים על היין ברכה אחרונה מעין שלש.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, על הגפן ועל פרי הגפן, ועל תנובת השדה, ועל ארץ חמדה טובה ורחבה, שרצית והנחלת לאבותינו, לאכול מפריה ולשבוע מטובה. רחם נא, יי אלהינו, על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, ועל ציון משכן כבודך, ועל מזבחתך, ועל היכלך, ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו, והעלנו לתוכה ושמחנו בכנינה, ונאכל מפריה, ונשבוע מטובה, ונברך עליה בקדשה ובטהרה. (כשבת: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה) ושמחנו ביום חג המצות הזה, כי אתה יי, טוב ומטיב לכל, ונודה לך על הארץ ועל פרי הגפן. ברוך אתה, יי, על הארץ ועל פרי גפנה.

נִרְצָה

מי שעושה כסדר הזה הרי הוא חביב ומרוצה לפני השי"ת.

בסידור האריז"ל כתוב לפני "נרצה" אמירת "לשם יחוד", היינו שזה עבודה מיוחדת לקבל את ה'נרצה'.

מסופר על הרה"ק בעל 'אהבת ישראל' זיע"א שכאשר הגיע לסוף הסדר, הביט כלפי מעלה ואמר: רבש"ע! אכלנו כזית מלה, אכלנו כזית מרור, אוי ווי נעמט מען כזית נרעה, היכן לוקחים כזית נרעה?!

חֶסֶל

סדור פסח בהלכותו, בכל משפטו וחקתו,
באשר זכינו לסדר אותו, בן נזכה לעשותו.
זך שוכן מעונה, קומם קהל עדת מי מנה,
בקרוב נהל נטעי כנה, פדויים לציון ברנה.

לְשֵׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם.

יפה את רעיתי בתרצה.
אמר הקצ"ה לכנסת ישראל:
יפה את בשעה שהינך מרוכה לפני.

(ילקו"ש)

ובכן ויהי בחצי הלילה.

אז רב נסים הפלאת בלילה.
בראש אשמרת זה הלילה.
גר צדק נצחתו בנחלק לו לילה.

ויהי בחצי הלילה.

דנת מלך גרר בחלום הלילה.
הפחדת ארמי באמש לילה.
וישראל ישר לאל ויוכל לו לילה.

ויהי בחצי הלילה

זרע בכורי פתרום מחצת בחצי הלילה.
חילם לא מצאו בקומם בלילה.
מיסת נגיד חרשת סלית בכוכבי לילה.

ויהי בחצי הלילה.

יעז מחרף לנופף אווי הובשת פגריו בלילה.
פרע בל ומצבו באישון לילה.
לאיש חמודות נגלה רז חזות לילה.

ויהי בחצי הלילה.

משתפר בכלי קדש נהרג בו בלילה.
נושע מבור אריות פותר בעתותי לילה.
שנאה נטר אנגי וכתב ספרים בלילה.

ויהי בחצי הלילה.

עוררת נצחך עליו בנגד שנת לילה.
פורה תדרוך לשומר מה מלילה.
צרח בשומר ושח אתא בקר וגם לילה.

ויהי בחצי הלילה.

קרוב יום אשר הוא לא יום ולא לילה.
רם הודע כי לך היום אף לך הלילה.
שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה.
תאיר באור יום השכת לילה.

ויהי בחצי הלילה.

ובכן ואמרתם זבח פסח.

אמין גבורותיך הפלאות בפסח.
בראש כל מועדות נשאת פסח.
גלית לאזרחי חצות ליל פסח.

ואמרתם זבח פסח.

דלתיו דפקת בהם היום בפסח.
הסעיד נוצצים ענות מצות בפסח.
ואל הבקר רץ זכר לשור ערף פסח.

ואמרתם זבח פסח.

זעמו סדומים ולהטו באש בפסח.
חליץ לוט מהם ומצות אפה בקץ פסח.
טאטאת אדמת מוֹף וגוף בעברך בפסח.

ואמרתם זבח פסח.

יה, ראש כל און מחצת בליל שמור פסח.
כביר, על בן בכור פסחת בדם פסח.
לבלתי תת משחית לבא בפתחי בפסח.

ואמרתם זבח פסח.

מוסגרת סגרה בעתותי פסח.
נשמדה מדין בצליל שעורי עמר פסח.
שרפו משמני פול ולוד ביקוד יקוד פסח.

ואמרתם זבח פסח.

עוד היום בנוב לעמוד עד געה עונת פסח.
פס יד כתבה לקעקע צול בפסח.
צפה הצפית ערוף השלחן בפסח

ואמרתם זבח פסח.

קהל בנסה הדסה צום לשלש בפסח.
ראש מבית רשע מחצת בעין המשים בפסח.
שתי אלה רנע תביא לעוצית בפסח.
תעזו ירד ותרום ימינך בליל התקדש חג פסח.

ואמרתם זבח פסח.

כי לו נאָה. כי לו יאָה.

אָדיר במלוכה, בחור בהלכה, גְּדוּדֵיו יאמרו לו:
 לָךְ וּלְךָ, לָךְ כִּי לָךְ, לָךְ אַף לָךְ, לָךְ יִי הַמְּמַלְכָּה, כִּי לוֹ נָאָה, כִּי לוֹ יאָה.

דְּגוּל במלוכה, הדור בהלכה, וְתִיקֵיו יאמרו לו:
 לָךְ וּלְךָ, לָךְ כִּי לָךְ, לָךְ אַף לָךְ, לָךְ יִי הַמְּמַלְכָּה, כִּי לוֹ נָאָה, כִּי לוֹ יאָה.

זְכָאֵי במלוכה, חֲסִין בהלכה, טַפְסָרֵיו יאמרו לו:
 לָךְ וּלְךָ, לָךְ כִּי לָךְ, לָךְ אַף לָךְ, לָךְ יִי הַמְּמַלְכָּה, כִּי לוֹ נָאָה, כִּי לוֹ יאָה.

יְחִיד במלוכה, כְּבִיר בהלכה, לְמוּדֵיו יאמרו לו:
 לָךְ וּלְךָ, לָךְ כִּי לָךְ, לָךְ אַף לָךְ, לָךְ יִי הַמְּמַלְכָּה, כִּי לוֹ נָאָה, כִּי לוֹ יאָה.

מְלֶךְ במלוכה, גּוֹרָא בהלכה, סְבִיבֵיו יאמרו לו:
 לָךְ וּלְךָ, לָךְ כִּי לָךְ, לָךְ אַף לָךְ, לָךְ יִי הַמְּמַלְכָּה, כִּי לוֹ נָאָה, כִּי לוֹ יאָה.

עָנּוּ במלוכה, פּוֹדָה בהלכה, צְדִיקֵיו יאמרו לו:
 לָךְ וּלְךָ, לָךְ כִּי לָךְ, לָךְ אַף לָךְ, לָךְ יִי הַמְּמַלְכָּה, כִּי לוֹ נָאָה, כִּי לוֹ יאָה.

קָדוּשׁ במלוכה, רְחוּם בהלכה, שְׁנֵאֲנֵיו יאמרו לו:
 לָךְ וּלְךָ, לָךְ כִּי לָךְ, לָךְ אַף לָךְ, לָךְ יִי הַמְּמַלְכָּה, כִּי לוֹ נָאָה, כִּי לוֹ יאָה.

תְּקִיף במלוכה, תּוֹמֵךְ בהלכה, תְּמִימֵיו יאמרו לו:
 לָךְ וּלְךָ, לָךְ כִּי לָךְ, לָךְ אַף לָךְ, לָךְ יִי הַמְּמַלְכָּה, כִּי לוֹ נָאָה, כִּי לוֹ יאָה.

אָדִיר הוּא

יְבִנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב, בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה כְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב,

אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב.

בַּחֹר הוּא גְּדוּל הוּא דְּגוּל הוּא

יְבִנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב, בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה כְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב,

אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב.

הדור הוא וְתִיךְ הוּא זָפֵאֵי הוּא חָסִיד הוּא

יְבֻנָּה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב, בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב,

אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה, בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב.

טָהוֹר הוּא יָחִיד הוּא פְּבִיר הוּא לְמוֹד הוּא מְלֶךְ הוּא

נִזְרָא הוּא שְׁגִיב הוּא עִזּוֹז הוּא פֹּדֵדָה הוּא צְדִיק הוּא

יְבֻנָּה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב, בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב,

אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה, בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב.

קְדוֹשׁ הוּא רַחוּם הוּא שְׂדֵי הוּא תַקִּיף הוּא

יְבֻנָּה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב, בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב,

אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה, בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב.

אָחַד מִי יוֹדֵעַ

אָחַד אֲנִי יוֹדֵעַ: אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֲרָץ.

שְׁנַיִם מִי יוֹדֵעַ שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁנֵי לְחוֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֲרָץ.

שְׁלֹשָׁה מִי יוֹדֵעַ שְׁלֹשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת, שְׁנֵי לְחוֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֲרָץ.

אַרְבַּע מִי יוֹדֵעַ אַרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ: אַרְבַּע אֲמָהוֹת, שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת, שְׁנֵי לְחוֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֲרָץ.

חֲמִשָּׁה מִי יוֹדֵעַ חֲמִשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ: חֲמִשָּׁה חֲמָשֵׁי תוֹרָה אַרְבַּע אֲמָהוֹת, שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת, שְׁנֵי לְחוֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֲרָץ.

שֵׁשׁ מִי יוֹדֵעַ שֵׁשׁ אֲנִי יוֹדֵעַ: שֵׁשׁ סְדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חֲמָשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אֲמָהוֹת, שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת, שְׁנֵי לְחוֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֲרָץ.

שבעה מי יודע שבעה אני יודע: שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חמשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ.

שמונה מי יודע שמונה אני יודע: שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חמשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ.

תשעה מי יודע תשעה אני יודע: תשעה ירחי לידה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חמשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ.

עשרה מי יודע עשרה אני יודע: עשרה דבריא, תשעה ירחי לידה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חמשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ.

אחד עשר מי יודע אחד עשר אני יודע: אחד עשר כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לידה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חמשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ.

שנים עשר מי יודע שנים עשר אני יודע: שנים עשר שבטא, אחד עשר כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לידה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חמשי תורה ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הברית אחד אלהינו שבשמים ובארץ.

שלשה עשר מי יודע שלשה עשר אני יודע: שלשה עשר מדיא, שנים עשר שבטא, אחד עשר כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לידה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חמשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ.

חד גדיא דזבין אפא בתרי זווי,
חד גדיא, חד גדיא.

ואתא שונרא ואכלה לגדיא, דזבין אפא בתרי זווי, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא כלפא, ונשף לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבין אפא בתרי זווי
חד גדיא, חד גדיא.

ואתא חוטרא, דהפה לכלפא, דנשף לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבין
אפא בתרי זווי, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא נורא, ושרף לחוטרא, דהפה לכלפא, דנשף לשונרא,
דאכלה לגדיא, דזבין אפא בתרי זווי, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא מיא, וכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה לכלפא, דנשף
לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבין אפא בתרי זווי, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא תורא, ושתה למיא, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה
לכלפא, דנשף לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבין אפא בתרי זווי, חד
גדיא, חד גדיא.

ואתא השוחט, ושחט לתורא, דשתה למיא, דכבה לנורא, דשרף
לחוטרא, דהפה לכלפא, דנשף לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבין
אפא בתרי זווי, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא מלאך המות, ושחט לשוחט, דשחט לתורא, דשתה למיא,
דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה לכלפא, דנשף לשונרא,
דאכלה לגדיא, דזבין אפא בתרי זווי, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא הקדוש ברוך הוא, ושחט למלאך המות, דשחט לשוחט,
דשחט לתורא, דשתה למיא, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה
לכלפא, דנשף לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבין אפא בתרי זווי, חד
גדיא, חד גדיא.

אחר ההגדה אומרים "שיר השירים" ומצווה לעסוק בסיפור יצ"מ עד שתחטפנו שינה

